

DUBRAVKA IVŠIĆ MAJIĆ

Od pisanica i pastrva do pimenta i pintara

Glagol *pisati* jedan je od najčešćih glagola u hrvatskome jeziku. Potvrđen je u najstarijim hrvatskim tekstovima, a naslijeđen je iz praslavenskoga **psati* (usp. starocrkvenoslavenski *psati*, *pisati*, slovenski *pisáti*, ruski *nucámь*, poljski *pisac*). Od njegova su korijena tvorene brojne izvedenice i složenice u kojima se lako prepoznaje lik i značenje toga glagola: *pisac*, *писац*, *pisaljka*, *pisar*, *ispisati*, *dopisati*, *napisati*, *popisati*, *prepisati*, *propisati*, *dopis*, *natpis*, *opis*, *popis*, *potpis*, *propis*, *zapis*; *časopis*, *ljetopis*, *pravopis*, *rukopis*, *zemljopis*...

I u riječi *pismo* vidljiv je korijen glagola *pisati*, no manje je poznato da je ona u starijem jeziku imala općenitija značenja 'pisanje', 'oblik pisanja', 'štogod napisano' (npr. 'natpis, spis, knjiga'), a u starocrkvenoslavenskome je odgovarajući lik *pismę* značio 'slovo'. Pridjev *pismen*, koji je izveden od *pismo*, danas se najčešće upotrebljava u značenju 'onaj koji zna čitati i pisati', no najstarije mu je zabilježeno značenje 'pisan, napisan, književni'.

Izorno značenje korijena koji je u *pisati* bilo je 'šarati, crtati, slikati' i ono je očuvano u izvedenici *pisanica* 'šareno uskršno jaje'.

Praslavenski je glagol **psati* postao od indoeuropskoga korijena **peyk*- 'šarati, bojiti', od kojega je izveden i praslavenski pridjev **psrtrь* 'šaren' (usp. istoznačni ruski *нѣстрыи*, poljski *pstry*). Taj je pridjev bio temeljem za izvođenje naziva šarene ribe, *pastrve* (usp. i slovenski naziv te ribe *postřv* te, s drugim sufiksom, ruski naziv *necpýxa*).

Indoeuropski korijen **peyk*- 'šarati, bojiti', osim u slavenskim jezicima, odrazio se još primjerice i u baltijskim (litavski *piėšti* 'crtati, slikati') i germanskim jezicima (starovisoknjemački *fēh* 'obojen, šaren'), u sanskrtu *pinśáti* 'urezati', grčkome *ποικίλος* 'šaren' te latinskome *pingō* 'slikati'. Od toga su latinskoga glagola izvedene brojne druge riječi koje su izravno

.....
Izorno značenje korijena koji je u *pisati* bilo je 'šarati, crtati, slikati' i ono je očuvano u izvedenici *pisanica* 'šareno uskršno jaje'.
.....

ili preko romanskih jezika dospjele i u hrvatski. Tako je latinska izvedenica *pigmentum* ‘boja’ dala hrvatsku riječ *pigment* ‘tvar koja tkivima daje boju’. U španjolskome se latinsko *pigmentum* razvilo u nazive za začine *pimiento*, *pimienta* ‘paprika’ i ‘papar’, pri čemu se mislilo na ‘boju za umak’. Španjolska je riječ dospjela u njemački u obliku *Piment*, a iz njemačkoga u hrvatski, i označava drugi začim zrna sličnih zrnima papra: ‘piment, papar s Jamajke, najgvirc’.

Od korijena latinskoga glagola *pingō* izvedene su i riječi *pictor* ‘slikar’ i *pictūra* ‘slika’. Te su se riječi razvile u talijanske *pittore* ‘slikar’, *pittura* ‘slika’, odakle su dospjele u hrvatske čakavske govore i dale riječi poput *pitur*, *pitura*, *piturat*, *pituravat*. Od talijanskoga *pittore* izveden je pridjev *pittoresco* ‘slikovit’, koji je preko francuskoga dao hrvatski pridjev *pitoreskan*.

U romanskim se jezicima od korijena latinskoga glagola *pingō* razvio i naziv za mjeru za tekućinu: **pincta* ‘(posuda) s oznakom (količine)’ praoblik je za provansalski, talijanski, španjolski *pinta*, francuski *pinte*. Iz romanskih je jezika ta riječ dospjela i u germanske, primjerice engleski *pint* ‘mjera za tekućinu, oko 0,47 l; ‘posuda te veličine’ i njemački *Pinte*, *Pint* ‘mjera za tekućinu; gostionica’. U njemačkome je dalje izveden bavarsko-austrijski naziv zanimanja *Pinter* ‘bačvar’, koji je posuđen u hrvatske govore (*pintar*, *pinter*), a osim kao naziv zanimanja, u hrvatskome se odrazio i u prezimenima poput *Pintar*, *Pintarić*, *Pinter*, *Pinterić*, *Pinterović* i sl.

uskršnji blagdani > uskrсни blagdani

Od imena *Uskrs* izvode se pridjevi *uskršnji* i *uskrсни*. U hrvatskome standardnom jeziku prednost se daje pridjevu *uskršnjijer* je izveden jednostavnijim tvorbenim postupkom: dodavanjem sufiksa *-ni* na osnovu *Uskrs*, pri čemu ne dolazi ni do kakve glasovne promjene.